

REVUE  
DES  
ÉTUDES JUIVES

xvi  
1908

VERSAILLES  
GERY ET FILS, IMPRIMEURS  
59, RUE DU LÉNA, 59

REVUE  
DES  
ÉTUDES JUIVES

PUBLICATION TRIMESTRIELLE  
DE LA SOCIÉTÉ DES ÉTUDES JUIVES

TOME SEIZIÈME

Digitized by Touro College Libraries  
For Project Zikaron  
[www.zikaron.tourolib.org](http://www.zikaron.tourolib.org)  
2019

PARIS  
A LA LIBRAIRIE A. DURLACHER  
83<sup>bis</sup>, RUE LAFAYETTE  
1888

## RABBI JOSELMANN DE ROSHEIM

La *Revue des Etudes juives* s'est déjà occupée, à plusieurs reprises, de cet homme de bien qui, au xvi<sup>e</sup> siècle, représentait, à la cour de l'empereur, les intérêts des Juifs d'Allemagne. On ne le connaissait guère, puisque, dans ces derniers temps, en l'absence de documents, M. Graetz n'a pu lui consacrer qu'une courte notice dans son *Histoire des Juifs*<sup>1</sup>. M. le rabbin Lehmann, de Mayence, ayant acquis la copie d'un grand nombre de chartes du xv<sup>e</sup> et du xvi<sup>e</sup> siècle relatives aux Juifs, et recueillies dans le sud de l'Allemagne et en Alsace<sup>2</sup>, et s'étant procuré, d'un autre côté, le journal autobiographique de notre Joselmann, qui se trouve parmi les manuscrits hébreux de la bibliothèque bodléienne d'Oxford<sup>3</sup>, s'en servit pour publier, sur Joselmann, un intéressant roman historique, dans lequel il a inséré un grand nombre de documents<sup>4</sup>. M. Isidore Loeb a cherché à tirer de ce roman ce qu'on peut considérer comme historique, et y a ajouté plus tard un certain nombre de renseignements tirés des Archives de Colmar et d'autres localités alsaciennes<sup>5</sup>. Enfin, M. Elie Scheid, à l'aide de documents recueillis dans les Archives de Colmar, d'Oberrnai et de Wetzlar, a publié ici même la biographie de Joselmann<sup>6</sup>.

Nous publions ici le journal autobiographique de Joselmann, d'après la copie de M. le docteur Lehmann. Nous le ferons sui-

<sup>1</sup> Volume IX, p. 51, note 3.

<sup>2</sup> Ces copies furent faites, dans les années 1846-1849, par un certain Birkenthaler, sur lequel on peut consulter la *Zischr. f. d. Gesch. d. Juden in Deutschland*, 3<sup>e</sup> année, 1<sup>er</sup> fascicule. Les copies, que M. le Dr Lehmann a eu l'obligeance de mettre à ma disposition, auraient besoin d'être collationnées avec les originaux.

<sup>3</sup> Catal. Ad. Neubauer, n° 2216. M. le Dr Lehmann a également mis cette copie à ma disposition.

<sup>4</sup> *Rabbi Joselmann von Rosheim, eine historische Erzählung aus der Zeit der Reformation*; Frankfurt-a.-M., 1879 et 1880, 2 vol.

<sup>5</sup> *Revue*, II, p. 274, et V, p. 93.

<sup>6</sup> *Revue*, XIII, p. 62 et p. 248.

vre d'un certain nombre de pièces tirées de différentes archives. Le Journal commence en 1471, mais c'est seulement à partir de 1503 que Joselmann y raconte des événements dont il a été témoin oculaire et auxquels il a été mêlé. Il nous est impossible de dire pourquoi Joselmann ne l'a pas continué au-delà de 1547, puisque son activité en faveur des Juifs s'est encore manifestée en 1554, et qu'il n'est probablement mort qu'en 1556<sup>1</sup>.

Le manuscrit de Joselmann est autographe; il est assez mal conservé et d'une lecture difficile. Ce sont des notes rapides, souvent obscures, d'un négligé gauche et souvent incorrect. M. Ad. Neubauer a bien voulu collationner notre texte avec l'original. M. le docteur Brüll et mon ami M. le docteur Brann, m'ont aidé dans la lecture et dans l'explication du texte; je leur exprime à eux et à M. Lehmann, mes vifs remerciements.

J. KRACAUER.

## JOURNAL DE JOSELMANN.

1. — יהודי בשנת רל"א לאתף השטרי באו צורחי פורענות להטיל רעות על שלטון אחי' דהוי' של מורי אבי ד"ל, והפשו יהודי בפעם אחר, ואבי ד"ל בדוחק ואלץ בעו"דו כל נפשו, ובאו האויבים לעזוב את השם בטל מור וקוראם עד שהיו מוכתרים להחזיקה על שוק ממזר שומאם מהרבה טמא, והשטרי על קדושת שמו ית' גם קדושי פורציו' ושטרי בארזי פק ואחי' חמי ד"ל נדון באיין בעיר האגוא באותו פק וטעמם היתה צדור' בצדור הדיוט בן עדן אמן.

2. — יהודי בשנת רל"ז נסעה מורה קשה על מדינת אילואש באשר מוכן טחף השטרי שהתקרי נחשלה שומאחי בקר וירצבוק ור"ל בשנת רל"ז לאתף השטרי בחוש חשוו מרשת חוקר התורה' בא אל מורה דק' קולסר והמאה אורי הסבה הורה והניד לי איך הוצא לידו בהחלוקת שטרי דוכס אסרנץ על הדוכס מלשונת וטעם השטרי אסרנץ' ואשר השטרי שומאחי היו בשנתו מורעני, ואף מדינת אילואש עתה באוניהם יצאו' המורעני שמו קשה מדינתו שלם לחנה שמו ית' בארץ ההויא וכל מדינת אילואש והוניהם מלחמה

<sup>1</sup> Voir Lehmann, II, p. 325, et *Revue*, XIII, p. 259 et suiv.

<sup>2</sup> Entre le 1 et le 10 tammouz, ou 15-21 juin 1477.

<sup>3</sup> Nancy (N) ; il faut peut-être lire נחשלה. L'écriture n'est pas très claire.

[illegible]

<sup>1</sup> Du dimanche 30 décembre 1543 au 28 janvier 1544. Comme le 3 schevat de l'année 5304 (ה'ר"ד דש"ג) tombe un samedi, il faut donc lire le 4 au lieu du 3 schevat.

<sup>a</sup> Probablement 'אייכייין עב; voir n° 6.

<sup>a</sup> Probablement בער. Harr.

<sup>4</sup> Probabilmente: Kestenholz.

[illegible][illegible][illegible]

<sup>1</sup> Lire peut-être 'רנל' ou 'רנל' [c'est-à-dire רנל].

\*  $U_4 Z' = 140$ .

• **Enunciado** ?

הציבור יוכלו לעמוד בו והוצרכו לשבב בעיר לשכור מחזיק מעלהם ולזנוז אותה עד ביש ועד שהגדיל הצעקה לרוב.

5. — בשנת ע"ח נתמנהו בצירוף האלף ה"ח צדק ויהי אנשי לפקח עין בהשגחה ישירה על הצבור להנהיגם, ובאותו שנה תקפה הצרה בנדידת מאדק ושדפו ל"ח נפשות כשרים ורחשי ה' בעיר פדולין הנצב"ה.

גם קמו אייביים ופדויצים בעמנו לבטל היריד שבבית, והראה הש"י לנו גם בדרך גם שג"י הכפר אימרה קם בעזרו להחזיר היריד ליושניו. וק"ק וראקוציאה נכחו את נפשו ונאמרו ברום' הוצאתו' מזה על זה עד ראה ה' בעמנו והצילנו מחשבת הרין.

6. — בשנת ע"ד נתפשו בני נירטלבערקל ואני עמדם על דבר עלילה שקר בזהר ושדו ארזנו ח' נפשות בשדו מרשיתו עד איבורין עהיו ועברו עליו שפונים' טבעה עד יצא דונו ומשפטינו לאורח שחור הנזב' מחציתו להגיד האמת טוקים היינו. בדרך ה' שלא עזב חסדו.

7. — בשנת עה"ר נשתלחתי לארזנו הקיסר יהיה בקובלנש על אחוז העיר עה"י ועל' שרי אנולא וההגמון ככלל עצתם לנרשנו מן המדינה. ובסיבה זו הוצרכתי לרבות פגמים ושליש ומוץ הנולל שכל מה ומוצא על כל העמים ושמים אשר בהח' יקראי לבית ילחסיב ההוצאות כונד הקובלנא טקבלתי עלו פה על העיר עה"י וההגמון ושדו אנולא השויה עמו והעיר עה"י דה"א אחת ולא באו ליום הנפול להם בני הקיסר יהיה, והיינו מוכרחים לקבל טעם על השתיקה מה שגשה אותו ערזני עה"י עד היום השתנה בשנת' כסא' הירוב'.

8. — בשנת ע"ט"ג ניש הקיסר ז"ל וקהל רמניקשטיק נרשנו מכל מה ומחזר עיניו לשלחם בסמינות על כהר טווא וישש' אורבאך שדו מעט מוצר בחצר בממשלת דוכסיים פיאודין ובאותו סדק יחשאו ויעצו כפר' טאקילש' לנחש כל היודים אשר אהם וכן עשו המדינות וביים אחת ויהי אהר טמח ע"ט' הוציאו כל היודים מבשר טאקילש' ובאותו יום טמח השכנים רמ' השמועה ללמוד קל וחומר מהו לעשרת כמורה. והאלחים נהן כנב ארזינו הטלצה האנשא ההגמון טמרוספיק לשמש אל וקדתי אשר התנולתי לפניו. ובאותו עם ארזינו המנצר לבשר טאקילש' להציע דברים במו"ר גדולה עד חזרו מן ההשגחה הדכה ומעשים ששדו ופגמו הקיסר' ולאנץ וריר

<sup>1</sup> שפדים. d'après Daniel, ix, 25.

<sup>2</sup> Barr ? Peut-être faut-il lire ברה"י ou ברה"י.

<sup>3</sup> Ou דודו.

<sup>4</sup> Lisez 'CNSS, d'après Isaie, xxvii, 8.

<sup>5</sup> Danguleheim.

<sup>6</sup> Landfrieden.

להחיות היודים אל בית' ואח"כ בא המלצר ברכני ויחי לבם לעשות בקצה בהם ולולי שה' היה לנו בעזרת כזה טאקילשט, ועינו הדיר מהחי' בגילגל נקמח' כדלעיל' כבר היו נוסחין כל היודים במהר ריגוס, יברך ה' שלא עזב חסדו.

9. — בשנת ר"ף יצא אדוני הקדש קארלא למלך באחי לפני ולפני משחתי לבקש על עמנו ומחלתנו אני והאיש אשר אתי השגנו קיומ' הרך בכל על כל שטח אשכנז ואע"כ באוהה שנה בני מלחי' ובני יושבי מקדו' קיזרשבעה יצא קיומ' לנרשם נגבולם ואף סכנ'הו בעלתי עם המלך עד השגתי לבטל הגדוש לגמרי כפקידות קיזרשבעה כאשר איתו קיום טל גרש נקדש מ"מ הקיום מגיווש הושהי' לא בעלה ונטהאא יחידתא ופעילתה בכל עמם בדוחק השגנו זמנים אחר זמנים עד היום לא ידענו עוד, ואין להשען אלא על אברו שבשמים הוה מושיענו ויצילנו מן הקשים עלינו.

10. — בשנת רפ"ב הוצרכנו לבא לנורוויגער ע"י נזרת ה'ה סהר"ס נצול' (1) ואנב זה באתי לקבול על איתו מקום עהחי' מהו שדשו לנו בעיר ובשדה הוצד, והשגתי שנתמנה האצט וויטינבורק לקומיטורג לשמוע קובלחנו בשגרות והשובות ואח"כ לשלחם אליהם בפני מירלנמנש' ובמשיגה זו אימתה היתה עליהם, וע"י המלצר ברחי עמנו בירת לפתות השערים להודיע עמנו בשלום כפי נוסח כתבים הנחתמים ביניהם לבנינו.

11. — בשנת רפ"ה היתה מהומה מהבשרים שנתקבצו בכל שטח אשכנז ורוב' בגרמניה זו אלוש' והנשאו להאשי' וכוונתו בלעניני חיים וכבר התחיל הנאף באר' גרין, ובחמלות ה' באר' אליהם בבית כומרין שקורין אלטדורף ושמה דברתי על לבם עם הספר להדיא (2) ולראשי ניוסותם מהבשריו קול מלין להרים יד נגד היהודים, גם נכתבו היורי רבים לכל עיר ומדינת, ואף שכונת חוזה ופגז דבריה' ובחביתן מ"מ בקיל הכרזת זו היתה הוח והצללה ליודים עד הניצ זמן ועם אגפה טלהם שמה עליהם רובם מלושריג להרוג בהם הרג רב, גם בשאר מדינות נהרגו ונטבעו לאפים ורעבות, בדרך ה' שהצילנו מידם וממחשבות' הרעה וכן יוסקת להצילנו אמן.

12. — בשנת רפ"ח קמו השתדלה האנטי להביא קטגוריות לפני המלך ירדינאטס יר"ה והשגתי להשגות מדינת' וישובי הריוך בכל הבשרים ואף בן העיירות בקצתן ודבר על המלצר שלא מרצונו והוציאו כתבי המלך שקורין אורדיניג' ועד שהפצירו בי כל בני המדינות לצאת ולבוא לפניהם כמאז ונעתתי להם ובסיבה שהוקדה לסוס

<sup>1</sup> Tout ce passage est obscur.

<sup>2</sup> La suite paraît prouver qu'il faut lire ויטינבורק.

<sup>3</sup> Peut-être ce passage veut-il dire : « J'ai obtenu que le Aht de Wissembourg fût nommé commissaire pour entendre notre plainte... »

<sup>4</sup> Parlement.

<sup>5</sup> Ordenungen.

אדם בדרך קבלתו עליו שלא כחובו. זה הוא לחצה המלך אשר נמצא  
שמה, ונמצאו שם שבטותה ויחודה תפלה וחתמים וצלותו  
הנעלות והנצרות לילך אחריה עד ק"ק ברוח, ושם באה בזה המלך  
ובסיפאה דשנא השנתי לצואה חן עניו, סחור בין הספרים האשונים  
ותן לי חכים להחזיק הדורם במאז לפי נוסח קדמוני, ואם שנתו  
לי כח להוציא עד שלש מאות על זאת, מ"ח לא הוצאתי בציוןם  
הפיוט הליכות והודות עד ביתו אלמא ארבעים וחמשים, והקטנים  
הספרים לחזק ולפזר מדני' לקלקל הדבר, שנת אחרים על אפי' הבלה  
והרג בהם שינותי בעמדה פאאש שלשה כפרים והדמוני נפס  
משינאו חן משינלתו הדיכולותיו והילוכותו למטה, ותשקט הארץ  
עד היום, בדרך ה' שלמה וקטני ניד שונאו והצילו מידם המזרחם  
הרעה שחשבו לעשות עמנו.

13. — בשנת רמ"ח נתפשו קדושי בירוזין ל"ו נפשות והורגם אשנים  
ונשים, נדרים ונדרים דחשי השם על דבר עלילות שקר מנור, ונחשו  
ו"ג כיון שנת רמ"ח, וכטובה זו נחשו כל אלה היהודים במדינת  
מדין, ועל פי דבריהם ולפי' השבחה הצרפתי להוציא כל קדושים  
ישנים מאפסורם וקטני' עד פה נמצא, שנה המהקרי בציוןם  
דברי התנאים חן קנארות ושלחתי ליד המלך ומשחתו ונדע להם  
צדקתו ונאמרו לאסורם צא ופנה"י הנשאים חן ההשכלה קרא  
להם דורו לשם והש"י יזכו בזכות אותן קדושי עליון אשר השנינו  
נפשו למיתה על קדוש השם.

14. — בשנת ר"ץ לס' קצא קול גדול וחזק מכל האומות: אלו הימים  
דילטורין הם לתור עד היינו דברי עלילות דברים בזה באנו אדמו  
הקסה ומלך יה"ה והקטור בנו שלא לתור לנו דיוסיה חן רגל  
במדת ארצות, ועל פי השבחה הקהליות הקטני וכדושי קנארות  
בדברי התנאים וביתם בסיפאה דשנא מנה אישכורק לפני  
השני מלכ' וזכר מצא חן מקבל דברי התנאים ברוח טוב  
וקיננו כל קדושינו במאז וכו'.

15. — באיזה שנה שנת ר"ץ נתקצצו כל שרי האומות הפחדנים ועלמיה  
אין מכה לקח נדרים ונדרים וכוונת השנים לפני הדיכול' ובאין  
היום צדושי כסיפאה דשנא מנה והשני שדושי הקס הקטנים  
מקסה ונאן ונאם בית הנקטנים לשקט הארץ איה ימים וכו'.

16. — בשנת רצ"א לפ' חזרו הנקטנים מלדוק ולדון אתה הקסה  
באח' בראשית ולאדרא, ארץ אשר לא ידע שמה איש ידע והמקרה  
הרבים לרבים באותן מדינות היו לעיני מנה בסיפאה דשנא,  
היותי במצה הקסה יה"ה מ"ח אדר עד ר"ח כיון רצ"א בעקי

<sup>1</sup> Ou Hochfelden.

<sup>2</sup> Bosing, à 3 kilom. au nord de Presbourg (Bazin ou Bezuck), en Hongrie, et non Basingen, près de Horb, dans le Wurtemberg.

<sup>3</sup> Il semble qu'il faille lire ריבוי = ריבית, les intérêts; voir n° 12.

רבים יאמרו שכל הסדקא סקד' רשומותי' לבלעדי תיום דף שער  
מירד מ"מ למדל חסדי העקום שלא לפני מלאכי העצמות מידו ומד  
כל הארבעים, ובאתרן הימים בארץ לפני ילפניו בחדריו של הקסר  
לרבה עמו כפי צרכיו והשים לו רשות, ופון כך בחרותי עמי ונחברוד  
בחדרי חברתי החיבוב סקדא "דרך הקדש", (חזר הש"ח) בנאמתי  
מאותן ימי החברות, ואמרתיו ללבי אשרי לכל הדי אנשים האסורים  
בפרותי דעין ומחשבתן להחזיק מהכלי העולם ולסדק בלילי השמיא וכו'.

17. — בשנת רצ"ב לס'ק הרצחתי לחור וכלבא אל הקסר יחיה ביום  
הוצג בעיר הענין-שירק לעמוד על משמרת ישראל, יודי ה' אתר  
והשילטו גם בארץ הימים מלכותיהם של השנים והפחדתים לחדר לבי  
מתי' בני' ע"ד הדיו' וכו' ובאתרן הימים בא האש לזרז נה צדק  
הסכנה רבי שלמה מולקא "ע ברקתא הצוניתה לעורר הקסר  
באמרו שכל לקדא כל היהודים לצאת למלחמה נגד החצר,  
וכשנעתי בה שלמה ברוח חברתי אגדל לפני לחזקתו שלא לעורר  
לב הקסר מן האכלו האש הנורמה, וכלקתי מן הצדק רעיון שפירט בדי  
שלא יאמר הקסר די ארץ במלחמה דעורר הצוניתה ובכונא אל הקסר  
נחם בחבלי בנולות והלכתי עד עיר בלתיא, שמה נשדף על קדוש  
השם דמות ישראל ורבים חסדי ענין, ונשדף צוניתה בלע.

18. — בשנת רצ"ב החדר מתי' בנחמה על אחיו וישיב שליווי  
שנחמו על בני המדינה והצוניתה ללמוד ילמא ע"ד הש"ח לבידעין  
ז"ל עד עיר שיואמאך ואחזקאך לפעול להשיא האסורים ואם ששכחם  
ויהי ב' או ג' אנשים נשדף בעלולא סקד חלפ' של חורים ובכונא  
מירד מ"מ לסוף מרד שקדיתם ובשיעמא השמיא אחר לאסורים דוד  
' . . . . . שמה אסור, היצאתי יחד על ג' מאות בדי להוביח  
ולחטטים בארץ הדוכס מארקבא ויהל סקדית אחת וכל ישראל ענין  
ועלולא זו וכו'.

19. — בשנת רצ"ב רצ"ה לס'ק מרת דודן החדר בנחמה בצונית  
בארבותי אשר בא ארבות הקסר ללחום בהם וללכדו הצוניתה קרואן  
ופאטרים ומה נשדף בע"ה נחמה ונחמה נשדף עד שכתבו הקהילות  
מאיה מדינה לזרז לטיע לפדיונם ולפחם' בני שירתו הכתבים הסכומי'  
בספר הלו ואם שנגב' במדינה זו אילואש רביצית נכל טאה לפדיונם  
מ"מ לא זכור להניע ליד נאמים לאותו פדיון שבויו' ואמרתיו מרת  
פדיון שבויו' לטאה פדיון או בעין מצוה רבה בזה וביצא בו  
היצאתי בעסקי ותלמית מרת קשה מדי' וק"ק פדא קצתן וקצתן  
בטאה [בטאה (?)] הצלחתי נשדף יחי רמא לפני העקום כורך הוא שיהיה  
לרעיון ת' שער וכו'.

20. — בשנת רצ"ב לס'ק נצח מדינתה ונחברות בין הקהל קדוש ק"ק

<sup>1</sup> Rotrou ?

<sup>2</sup> Ayez, דודן.

<sup>3</sup> Indéchiffrable.

פראג וכן אנשי הירבץ וסאר אנשים עד קטן זה נגד זה כנחות  
 רבני' וסאר קהלות מדרגת פיהם עד שכתבו בניהם רבני פוזנא  
 ורבני אשכנז להטות דתן ולהעמיד כל דברי היבורת על אנשי אשכנז  
 ונרצח הנלול לבשר הפטיש החזק היה מזהרם אפרהם בן מזהרם  
 אביהם וצ"ל ואחרי הטפיל לנדה נדרים ולחקן להם תקנות ועל פי  
 בקשת רביתם והמצדדים באחי מצד גדול אל העיר הגדולה לאלחים  
 ליהיה סוף אצל האגון ז"ל והקטנו וסדרנו ב"י דברים נעילים וטובים  
 וייתב בניהם לבא ולחתום דברים ככתבן יתב מאדגס מאדגס איש  
 יצא צבא, מ"ו בפרק שהיהנו במסובה נדד נתן רחוקו טקנו איש  
 הירבץ וסודעתו המכונה שפתל למסוך אותו ביד הורגים והצרכתו  
 לעמוד על הבור' בעיר פראג שלשה פעמים על נפשו וכל הקהל עמדו  
 בצדי ובסיועתא דשמויא וצאתו נקי ובשלום מתוך ידו הכפורה ועל  
 כל זאת באו כמה אנשים המתראים בעיניהם שהיו מוכרז הנבונים  
 לתת יד לפעלי המחלוקת כנגד כבודי מ"ו האמת ועשה דרכו שיצאו  
 אנשי מופת מכל צד ופניה לדנו, ואושטרויך לבוש לבוש קנאה  
 קנאה ה' צבאות ולתבוע עלבונ' ולרוב את רובו ולהודות על  
 הברכות כמו שהם כתובים בספר הלז והמרויב' ובערו (בעטרה =)  
 קשרו' ועצבו אנשי הירבץ היה בעיה לשטים' ליעקב להרים ולא  
 לבנות בתעור כתרנו על זאת צרה אחר צרה הש' ובשר עליהם ועל  
 כל מניניהם ב"א.

21. — בשנת רצ"ו לפ"ק נלחם בי השחר' האגמא ונשטתהים מניבת מסורו'  
 ואנשי דלא יצלו עד שהוציאתו ללכות לנלחמה עם השדרה האגמא  
 בעיר היירולמברג עם בעיר כושחוי' כשה זימני' כנאי'. בעזרת הסוד  
 לי לא יוכלו לי והצילני מחשבתם הרעה ונידד יודי' וכן יוסף ה'  
 לי גרתי בן השנים ב"א.

22. — בשנת רצ"ז בא הדוכס היירציק האיש מואכסין להקפיד בנו ולא  
 לתת לאימה הישראלית נדנדך עם חל בכל ארצו בניבת הסימא הבטוחה  
 הארצון לא' לה' אר, בנייהם נשטרו וגופו צור' שבהם כפרים היבורת  
 ספרי טינה נשטרו מתלק לאחד פי שחקן יד ליהדים אחד תקותו ברוי'  
 ספריהם לנחת בין השמים והאוימות עד שכמעט אין חקמה היתה  
 לשימא ישרא' ועל פי הסכמת רביתו השנית ביה' מנולי' משאר  
 חבני האוימות יקום שטייטפירק ועליתי לבקש בני הדוכס בדיניה  
 מייזן והירינגין ולא יכולתי להשיב הסתבים עד בואו לצד והאנקווארט  
 עם שאר דוכס' חסם הדוכס בהאנקווארט אין עם בן לנחש כל היירים  
 יכל ידו נלול וסימא היירציקים טענתו בעי דוכס חבניס החכמים  
 האוימות להיביתם טלא בדידי הלוגי' ובוציו' וסיועתי יתק' דברי  
 הורחתי הקדושה עד שהיו לי על המכירת ונעשה לי גם בתוך  
 גם בנלול ונידס לרבים ולאחר מארקרוס ייבניי טבל איתם אנשים

<sup>1</sup> D'après Isaac, LXIII, 40.

<sup>2</sup> Thuringe.

<sup>3</sup> Martin Butzer.

<sup>4</sup> Il faut entendre Joachim II.

השריפים וקדושים שגורדו בחיי אביו בשנת ה'ש"ק ל"ח נפטרין מישראל, דבשריך ועלילות ריבה דעה נשרפי, כי כבר הור הניב מהוראת שקרו ואיש רש צר ואויב, הוא ההנמון, צוה לגלח שלא להניד וידויו של גנב לדוכוס לכך חזרו הדוכוסים מדעתם לתת להם מדרך כף רגל בארצם ועד היום הדוכוס ויכוס קם באמונתו אבל זאכסין חזר מהבטחתו והרע לנו מאד להפקיר בנו לכך הפיל אותו לקבל שכרו משלם, בדרך ה' שנקם נקמה עמו.

23. — בשנת ש"א לפ"ק נפלא על הדוכוסותק מדעין שפוק על בדיק צרכי החיים להשיג אותה בחיי קדמא' עוד מאדול' הקשר ויהי היתה מדרת הדון טרחה נגד אנשי נאפיליא ואף סדיה שמה איש רומי המכונה שלמה דום בהשתדלות רב, מ"מ לא אבה הקשר לקבל הדרי ויצא נזרתי לנרשם בכל אותן מדוניות ואמר לאיש שלמה אל חסוך לדבר עוד בקום היום ראשך למלכות והוציך האיש להחביא ולהשיג וזמן קצן ע"י מושלים וקרי' (2) בהסתר וכו'.

24. — באותה שנה ש"א נאבד הילד ביער ויישינבורג ונמצא מת מדלק מן החלטים פני מוכס. העלילו את היהודים באוירי שכו' ק"ק טויטנבורג, נחפזו והוציאו לפסול בפעילות רבות גם הדוכוסים טויטנבורק' גם עם שרים פאטנדייטם עד שבמלח' יצאו להורגת וקם מהביל כל אותן החלואות שהקדו ופגלו כי באותן סדקים כי באו להוציין השמים השמי' (3) לפני קאציר משפט' ובעת החק נסעו אחרי אנשי טויטנבורג לצאת נקשרי הנצח' מ"מ בעו'הי מהדום ונזרחם נסל על פני תשרי' פאטנדייטם והנציא הוירים משכבוד הנד' ולפוטרים מן העלילות שקר בדרך ה' שלא טוב חסדי.

25. — בשנת ש"ב לפ"ק מדרת הדון היתה טרחה נגד כל בני הדוניות סידהים וק"ק פראג נחשבים תשריפים במדת הדון הקשה ארבע שפטים שבי הדוניות שרפדא צלום' גורדש עד ונמחה כל בילן ועל פי הפאצירר רבים בארי ונשטרי כאח לצירה עם שאר אנשי בעלי מעשה כק"ק פראג לחליות פני האנך ויהי וראדה השם יהי' בעידל' איש ויניחי נפש של תשובה ותפלה וצדקה להשאיר סדיי יעלש, עד לסוף זביתי טראיחי שחורו הכנים לנבילם ודכו ופני ההרסות, ואף שטנדייט מפייהם ופני כהנם בחייתו אצלם ר"ח המזי ט"ו בק"ק פראג שארזה ביום חזרו לקלילות בדריוטות, מ"מ דברתי על לבם דברי חובבת מגילה עד שקבלו עליהם לילך בדרך אמת ושלום וכו'.

26. — בשנת ה'ש"ק לפ"ק מדרת הדון היתה טרחה כעו'ה נגד ה' נפטרין איש ושלש נשי' ובתולה אחת בעלילות שקר ילד נמצא פני חיים ועינו את האש והנשים והבתולות עד שפגרו מות' וכלל הדון לטקס ס"ל ובאותן הימים פללה תודש ימים בק"ק ויורצטבורג גם בשטירא

<sup>1</sup> Wasser-Trailingen, ou Trauchtlingen.

<sup>2</sup> Dietfurt, d'après M. Lehmann.

<sup>3</sup> Komergericht.

עם כתיב הקסר יר"ה אזי וטאר אנשי פרט ה"ה מהרה וזלקלון ו"ל  
והרש"י יצ"י באי על זאת הין צחק בהוצאות רבות היתה כפרה  
לצאת השבויים וקרא להם דורר והתחילה קשה השט לשבול כמה ימים  
יתר מל"ב שבועות. ברוך ה' שהצילם.

27. — בסוף ט"ה נסע הקסר יר"ה בחיל כפר על המלך והאוקיינוס עד  
כיר סמך לפרו ונאחזו שם באי המושלים להביא כתבי מאנדאט  
להטיל על שטח אטבאו כל היהודים לתת טויט, ולסוף נחשדו לתת  
לי שלטון אלפיה והביאם מ"ו באצין לזהב ואדום מאות קרונין  
למדינתו מלכוד כוד המלך עד אלף והחיים. התחילו לי הביצים מזהב  
על כל נאחז ונאחז, ובאיתו היום בחיותו בק"ק ירושלים עמדו כל  
השנים והחובבים לנ"ל שם היהודים ולבקש שני הקסר יר"ה, עד קם  
איש בזה, וזמן לטוב, לדרוש ולהטות להם שלא יז הדרך להחלות  
היהודים מהרשע דם כי מ"ב דהם ומאמיהם כהחזק היהודים בממשל  
הקסר וזמן רמזי לזכרון והחשלו מהשבתם הרעה נמי גרשו כלור,  
וזמן הרשע נרשע בממשלו כיוון עולמיון לאנדאט ונאחז משאר  
מקרים (2) והכל בסוף מדינת שבט"ה אין הוצא הין לזהב באצת ובחורים  
מאשר נהנו אבדיו אשה ספרו לט והוצא דבר ה"ו היום ללך בדרך  
אשר רשום.

28. — בסוף ט"ו באי אה" הקסר לסיף רמניקשפורק וצורה לכל  
החובבים ושדים לנ"ל על הירושלמי והשפחה העוקהם ועל מדינת  
במלך נב עזריה המלך ואח שרוב באי מ"ו השני דוכסיה ואבדיו  
יטון והשפחה וסיעתם ממי וצאבה הקסר לספרו בו כפרה ומ'  
יטון יבין כך וכן כך עלתו באדיות קרני' חרשום: וזמן כחיה  
אשר מדינת קדם ל"א הין לט משיב קרני' או מלכ' ובכח הכחשוני  
הקסר יצאנו במשירא לתחנתו וביום וזה הלז רמניקשפורק קראתו בקול גדול  
באזני המושל' לקיום דברי הכחשה' וכן בעז"ה נכתבו ונחתמו בחותמו ובידו  
של הקסר דה"ה. ונאחז וזמן הקסר לקבוצ חילום ולעלות ללחנה' נגד השני  
שני' המלך ובאוי בעם אשר לא חשבת לשני, הם הספרדיוס, להקפיד  
באמצע ישראל. ולילי הם שיהיה לזי בעזרתו בבואו אל המושל הגדול  
ממל' לקסר המושל גראמלורני לבקש והחליתו שני הקסר שיון  
עזריה וכן עשה והלך אל הקסר לאמור הנה היהודים סבלו מאד  
צרות מהי טוני' לויטרון ונכשתי באי עמך הספרדיוס להקפיד בהם  
נגד הקרני' הדשים שיהיה להם כחשול שלשום. ונאחז הקסר לאמור  
ל"א וכן להקפיד בידו, הנה כחוב החת' בצויה וקוסות סלח  
דיום איש מכל חילומיהם אית ידו ונכחו להזיק אי לחתם לשום דור,  
ועל זאת יצאו המאנדאטין כמותם ככל שטח אטבאו המוכר של נזרח  
הקסר לחיובתו לטויה. וכתב באי הספרדיוס לקפיד לשלום עם  
כל הויד', ובאוי הקסר עם החילולות ללחום באי היהודים לחתמו  
לחם ויון לפרום החילולות יתר בחמשים עולות קאמיון.

<sup>1</sup> Eilat, ix, 20.

<sup>2</sup> M. Lehmann veut lire גרנדעללעא, Granvella.

השני שבו' ואבטון והוישין בצירוף כל פירות אשכנז כאר בחילות' כבוד מאד יתר מטארה אלפים אנשי רגל ורובבי' בחילות' ואף טאד' הקטר יה"ה בחילותיו אינו חזק ורב כבוד', וילת מ' אלפים מכל וכל מ"מ האלקים היה בעזרו לרדמם עד חורג' ולסוף נתפסו השני שרי' בידו אשר עיר' נתפס' בידו. ואחזו אימ' הישראל' קראו בקול גדול להחלל ביקר וערב אבינו כלבנו ישרי הייחוד בק"ק והאנקווארט סימן השם אהנוו הקטר יה"ה ועדו ישראל כי לא קצרה ידו להשיג, הן כרב הן כפזט, וכל הצהיון שניצח הקטר יה"ה נעשה בשנת ש"ז לפ"ק ונעשה לנו נבי' ונפלאות שהנין השם ברחמי על אומה הישראל' שלא נפקר מעדו איש במלחמה גדול' כזו יבדק ה' אשר לא עזב חסדו מעמד' והצילנו בפסלי' מדני המצורם המצויים וכן יוסף עוד אמן.

29. — בשנת ש"ז לפ"ק שלח אדו' הקטר ראש' גייסות עם חילות' שרי' אלמ' לפני ידו והאנקווארט לבוש', ואם וכדני לבקש שכן לקבל הן על הנאי' ושלחו אלי הקהל להטליץ בעדם נהר הראש שר שוירין וכן נלמד ונפחחו השיערו' לשר ולכל חילותיו. ובאתי בהצעתו רכבו' לפני השר להביא לי דיון עד כך הבל ה' מאיר והיה שלו' ביה' ובשרי ליהודי'. ומה ששללו ובזזו בויכשוואנטן והרשטאט מברי ליהודי' ובמה שטון הדיווח והטיל ש"ל תפלת' שוהפך אכלם לשטון וכן יוסף ה' לבי' שלום.

#### ANALYSE DU JOURNAL DE JOSELMANN.

1. — 5231 (1471). A Emdingen (margrav. de Bade), trois oncles de Joselmann, accusés d'avoir tué des chrétiens, sont torturés et brûlés. Le père de Joselmann, impliqué dans l'accusation, se sauve par la fuite. Des Juifs de Pforzheim accusés du même crime sont également brûlés vers cette époque, et le frère du beau-père de Joselmann est condamné à la roue à Haguenau (Alsace).

2. — 5236 (1476). Souffrances des Juifs en Alsace, d'après une note d'un livre de prières en hébreu trouvé par Joselmann à Wurzburg. Le propriétaire de ce livre, Jacob b. Isaac, de Nuremberg, l'avait acheté, entre le 4 et le 10 tammuz (13-21 juin 1477), d'un ecclésiastique chrétien venu de Colmar, et dans les mains duquel ce livre était tombé après la prise de Nancy<sup>1</sup>, dans la guerre du duc de Bourgogne (Charles le Téméraire) contre le duc de Lorraine. Les

<sup>1</sup> Nancy fut pris par Charles en novembre 1475 et perdu par lui en octobre 1476.

Suisses à la solde du duc de Lorraine s'étaient donné le mot pour exterminer les Juifs, beaucoup de Juifs furent tués, expulsés, baptisés de force, pillés. Ce livre fut trouvé par Joselmann, quand il fut à Wurzburg, en décembre 1543 et janvier 1544, à cause de l'accusation portée contre les Juifs de cette ville d'avoir tué un enfant qu'on avait trouvé noyé dans la rivière. Joselmann continue : Mon père et ma mère m'ont raconté qu'à l'époque de cette guerre de Charles le Téméraire, ils s'échappèrent, avec d'autres, de la ville d'Oberehnay et se réfugièrent dans les forts de Barr et de Luzelstein (?), où ils furent obligés de rester une année entière. Persecutions, meurtres, baptêmes forcés, à cette époque, dans toute l'Alsace : Slestadt, Bergheim, Kayzersberg, Kestenholz (?), Ammersweiler, Dürkheim, Colmar, jusqu'à Ensisheim. Ceux qui se baptisèrent, revinrent au Judaïsme, excepté un certain Raphaël, de Colmar. C'était au mois de *tébet*, le froid était intense<sup>1</sup>, les Juifs qui s'étaient cachés dans les cavernes et caehottes furent obligés de se réfugier à Dürkheim et dans les environs. Suit l'incident de Juda Pamsch ou Bamis, de Mulhouse, raconté dans *Revue*, XIII, 63<sup>2</sup>.

3. — 5363 à 5565 (1473 à 1475). Dans la guerre de succession de Maximilien contre le duc de Heidelberg (et où Maximilien conquiert le bailliage de Haguenau), les biens de Joselmann et de sa famille sont pillés, plus de 400 flor.; il lui reste quelques créances et 101 (ou 110) florins.

4. — 5266-7 (1506-7). Les bourgeois d'Oberehnheim obtiennent de l'empereur, avec quelque peine, la permission d'expulser les Juifs de la ville et de leur défendre d'y passer. Les Juifs sont persécutés et maltraités dans les rues. Un Juif est tué, Jacob b. Juda Lévy; un autre blessé à mort. Les Juifs ne peuvent plus rester dans la ville, et, au lieu de la traverser, ils sont obligés de faire un détour<sup>3</sup>.

5. — 5270 (1510). Joselmann est nommé chef des communautés avec R. Zadoc et autres. Affaire des 38 Juifs brûlés à Berlin<sup>4</sup>.

Même année. Affaires du Talmud soulevées par l'apostat (Pfeffercorn), à Francfort<sup>5</sup>.

6. — 5274 (1514). Joselmann et des Juifs de Mittelbergheim, ensemble huit personnes, sont mis en prison, probablement pour une

<sup>1</sup> Voir Johann Maller, XV, 363, et XVI, 89.

<sup>2</sup> La rançon, d'après notre texte, est de 800 florins, non 80. Le *שומן* est le bourreau, *questionarius*.

<sup>3</sup> Voir *Revue*, XIII, 67; Lehmann, I, 253, et 264; et dans nos appendices la pièce du 22 déc. 1497.

<sup>4</sup> Voir Graetz, IX, 2<sup>e</sup> édit., p. 20; Pauli, *Altgemeine preussische Staatsgesch.*, II, 454 ff.

<sup>5</sup> Graetz, IX, 2<sup>e</sup> édit., p. 68 et suiv., et mon travail sur cette affaire dans *Zeitschr. f. d. Gesch. d. Juden in Deutschland*, 4<sup>re</sup> vol., pp. 2 et 3.

accusation de sang, à Obernheim. Au bout de 7 semaines, leur innocence est reconnue et ils sont mis en liberté.

7. — 5275 (1515). Joselmann est chargé de porter à l'empereur les plaintes des Juifs contre la ville d'Ehnheim, les comtes d'Andlau et l'évêque (de Strasbourg), qui voulaient expulser les Juifs du pays. Les adversaires prirent peur, l'évêque et les sires d'Andlau firent un compromis avec les Juifs ; la ville d'Ehnheim ne comparut pas au jour fixe par l'empereur pour plaider ; les Juifs, néanmoins, crurent prudent d'arrêter l'instance contre elle.

8. — 5279 (1519). Mort de l'empereur ; les Juifs sont expulsés de Ratisbonne. La famille Auerbach s'établit à Hof près de Ratisbonne, sous la protection du duc de Bavière<sup>1</sup>. — Le 1<sup>er</sup> ador 5279 (2 février), les Juifs sont expulsés de Dangolsheim (Alsace), les villages voisins veulent imiter cet exemple, mais grâce à l'intervention de Joselmann auprès du bailli de Haguenau et de l'évêque de Strasbourg, les habitants de Dangolsheim rapportent la mesure prise contre les Juifs, puis (à ce qu'il semble) ils manquent à leur promesse, et le bailli va les punir. Sans cette mesure sévère, les Juifs auraient été en danger dans toute la région du Rhin (le passage est obscur).

9. — 5280 (1520). Avènement de Charles Quint, Joselmann va lui demander et obtient la confirmation des privilèges des Juifs d'Allemagne. Néanmoins, un édit d'expulsion est porté contre les Juifs de Rosheim et ceux de la prévôté de Kaysersberg. Joselmann obtient l'annulation de l'édit concernant les Juifs de Kaysersberg, mais la question des Juifs de Rosheim reste en suspens.

10. — 5282 (1522). Joselmann va à Nuremberg pour une affaire concernant un Juif ; il se plaint de la ville d'Ehnheim et obtient que l'abbé de Wissembourg soit nommé commissaire pour entendre les plaintes des deux parties. Grâce au bailli, un traité intervient entre les Juifs et la ville d'Ehnheim et les portes de la ville sont de nouveau ouvertes aux Juifs<sup>2</sup>.

11. — 5285 (1525). Guerre des paysans en Alsace. J. va au couvent d'Altorf, pour traiter avec les chefs de l'insurrection, qui avaient menacé de massacrer les Juifs. C'est par son éloquence qu'il obtient d'eux qu'ils ordonnent aux paysans, par lettres, de ménager les Juifs. Cependant cet ordre ne fut pas respecté longtemps. Mais heureusement pour les Juifs, l'insurrection est réprimée et les paysans sont massacrés par le duc de Lorraine<sup>3</sup>.

12. — 5288 (1528). Les autorités de Haguenau obtiennent de Ferdi-

<sup>1</sup> Voir Grätz, IX, 2<sup>e</sup> édit., p. 55 et 202.

<sup>2</sup> Voir *Revue*, XIII, 69, Lehmann, I, 268.

<sup>3</sup> *Revue*, XIII, 251.

nand, frère de l'empereur, que les Juifs soient chassés de la province, ils sont expulsés des villages et de plusieurs villes. Joselmann va auprès de Ferdinand, qu'il finit par atteindre à Prague. Il est reçu par celui-ci et obtient le retrait de l'édit d'expulsion et la confirmation des anciens privilèges. Quelques gentilshommes veulent, néanmoins, exciter les bourgeois contre les Juifs ; mais trois de leurs adversaires les plus dangereux meurent subitement de maladie ; un quatrième, un seigneur de Huchfelden, est tué par ses ennemis.

13. — 5289 (1529). Affaire de l'hostie à Bösing (à 25 kilomètres au nord de Presbourg ; non Baisingen), en Moravie, 36 Juifs sont brûlés le 13 sivan (31 mai) et, dans la suite, les Juifs de Moravie sont accusés et plusieurs sont emprisonnés. Joselmann apporte tous les privilèges des papes et des empereurs à Günzburg et en fait un résumé qu'il remet à l'empereur, les Juifs sont remis en liberté et l'affaire n'a pas de suite <sup>1</sup>.

14. — 5290 (1530). Les Juifs sont accusés d'être les « délateurs » des chrétiens en faveur des Turcs, on veut les expulser de partout ; Joselmann rédige un mémoire justificatif, qu'il remet aux deux rois (Charles-Quint et son frère) à Inspruck et qui est accueilli avec faveur.

15. — Même année. Diète (à Augsbourg) ; on veut interdire le prêt à intérêt (ou annuler les intérêts dus aux Juifs) ; Joselmann obtient qu'on y renonce et fait renouveler les privilèges de l'empereur Sigismund <sup>2</sup>.

16. — 5291 (1531). Joselmann, pour défendre les Juifs contre toutes sortes de poursuites, va auprès de l'empereur, alors en Brabant et Flandres. Il s'y arrête depuis le 1<sup>er</sup> adar jusqu'au 1<sup>er</sup> sivan (18 février au 17 mai) ; c'est là que, dans ses longs loisirs, il rédige son ouvrage **שְׁפָתַי תִּפְתָּח**. Il persiste à attendre une audience, malgré les menaces du général (?) appelé Ruthard (?), il finit par être reçu de l'empereur et atteindre son but.

17. — 5292 (1532). Joselmann va à la diète de Ratisbonne, pour diverses questions, entre autres celle du prêt à intérêts. Il y rencontre Salomon Moleho <sup>3</sup>, qui venait dire à l'empereur qu'il voulait exhorter les Juifs à aller combattre les Turcs. Joselmann lui écrit de ne pas s'adresser à l'empereur, et quitta la ville, pour ne pas être soupçonné d'être de connivence avec lui. Moleho fut pris par l'empereur et conduit à Bologne, où il fut mis à mort.

<sup>1</sup> Voir Zunz, *Synagoga Poesie*, p. 55.

<sup>2</sup> Lehmann, II, 72-81, pièces tirées du cartulaire du Palatinat (n° 72 f° 130) et des archives d'Oberon (nrm. 2, n° 26).

<sup>3</sup> Voir Graetz, IX, 251, 269 ; Kayserling, *Gesch. d. Juden in Portugal*, p. 133 ; d'après eux, Moleho fut mis à mort à Mantoue.

18. — 5293 (1533). Accusation de sang en Silésie (à Ratibor). Joselmann et Libermann vont à Schwabach et Anspach; le *parnass* et deux ou trois autres Juifs de Ratibor sont brûlés, mais grâce aux démarches faites par Joselmann auprès du margrave Georges, les autres Juifs emprisonnés sont mis en liberté<sup>1</sup>.

19. — 5293 et 5295 (1533 et 1535). Charles-Quint fait la guerre en Barbarie (entre autres, Tunis pris le 2 juillet), beaucoup de Juifs sont faits prisonniers à Corou et Patras<sup>2</sup>, le concours des Juifs allemands est demandé par les Juifs d'Italie (5295) pour les racheter, et l'Alsace s'imposait pour cet objet une taille de 1/4 florin sur 400 dor. de fortune, mais Joselmann ne trouvant personne à qui confier cette somme, l'emploie pour la protection des Juifs allemands et, en partie, pour celle des Juifs de Prague.

20. — 5294 (1534). Grande querelle entre les communautés juives de Prague et de Horowitz, les plus populeuses de Bohême. Le rabbin bien connu Abraham b. Avigdor (mort 7 décembre 1541) et Joselmann sont nommés arbitres, ils rédigent une convention en 23 articles, que signent 400 Juifs de Prague, mais les Juifs de Horowitz, menés par un certain Scheffel (?), veulent faire un mauvais parti à Joselmann : trois fois il est obligé de se réfugier dans la citadelle (Hradschin, mais il échappe au danger, et finalement les rabbins d'Italie et d'Autriche prennent parti pour lui.

21. — 5296 (1536). Les autorités de Haguenau et d'Eusisheim produisent des accusations contre Joselmann, il est obligé, pour les combattre, d'aller souvent à Heidelberg et à Eusisheim; mais il sort indemne de ce procès.

22. — 5296 (1536). L'électeur Jean-Frédéric de Saxe veut chasser les Juifs, sur l'instigation de Martin Luther, qui a écrit des livres contre les Juifs. Joselmann prend des lettres de divers docteurs chrétiens, entre autres de Strasbourg, et se rend en Saxe. Mais n'y trouvant plus l'électeur, il le suit à Francfort-sur-Mein, où il le trouve en compagnie de plusieurs autres princes, entre autres l'électeur de Brandebourg. Ce dernier s'était déjà proposé, lui aussi, d'expulser les Juifs de ses provinces. Joselmann, en présence de beaucoup de savants chrétiens, entreprend de réfuter Luther et Butzer (Martin Butzer, de Strasbourg), ou l'écoute avec bienveillance. Il a, en outre, une bonne fortune : on vient de découvrir que les 38 Juifs brûlés à Berlin en 1510 étaient innocents, que le coupable qui avait volé l'ostensoir avait confessé son mensonge, mais que l'évêque avait imposé le silence au confesseur, et empêché que la vérité fût révélée au duc Joachim I. Tous les ducs et le margrave Joachim II

<sup>1</sup> Nous publierons trois actes relatifs à cette affaire. Le margrave Georges était l'oncle de Wladislas, roi de Hongrie, il avait acheté Ratibor en 1532.

<sup>2</sup> Voir *Ensi habbakka*, p. 97.

de Brandebourg furent frappés de cette révélation ; on renoua à expulser les Juifs, mais la Saxe ne tint pas sa promesse et fit beaucoup de mal aux Juifs <sup>1</sup>. Elle en fut punie <sup>2</sup>.

23. — 5301 (1544). Joselmann est à la diète de Ratisbonne, pour demander la confirmation de divers privilèges <sup>3</sup>. A cette époque l'empereur avait expulsé les Juifs de Naples ; un juif de Rome, nommé Salomon, était venu à la diète pour intercéder en faveur des expulsés, mais l'empereur lui ordonna de se tair sous peine de mort <sup>4</sup>. Tout ce que les Juifs purent obtenir, fut un délai.

24. — Même année. Un enfant chrétien est trouvé mort dans la forêt de Weissenburg (en Franconie, près Pappenheim), on accuse les Juifs de (Wasser-) Trüdingen (ou, peut-être, Treuchlingen) de l'avoir tué. Joselmann fait des démarches auprès du duc ? de Dietfurt et les seigneurs de Pappenheim à qui appartenait Weissenburg), et les Juifs accusés sont mis en liberté.

25. — 5302 (1542). Expulsion des Juifs de Bohême et de Prague, persécutions contre eux. Joselmann vient implorer le roi en leur faveur, ils peuvent revenir. Quand, le 1<sup>er</sup> tammuz (19 juin) 1547, Joselmann est à Prague, il engage les Juifs de la ville, très divisés, à l'union et à la concorde <sup>5</sup>.

26. — 5304 (1544). Encore une affaire d'un enfant chrétien tué ; cinq Juifs, dont trois femmes et une jeune fille, sont accusés et torturés, mais ils résistent avec courage et ne font pas d'aveu. Joselmann intervient en leur faveur, en montrant les privilèges impériaux des Juifs, à Wurzbourg et à Spire, avec le concours de Seikelin et de S. (Samuel ? Simon ?). Les accusés sont mis en liberté. La jeune fille avait été torturée à plusieurs reprises pendant 32 semaines.

27. — 5305 (1545). Charles-Quint fait une campagne en France, et vient presque près de Paris <sup>6</sup> ; les Juifs allemands sont obligés de contribuer aux frais de la guerre et donnent 3,000 florins d'or, à 15 *batzen* le florin, et 400 couronnes, plus un don d'environ 1,000 florins. Une taille de 3/4 pour cent de fortune est frappée, à cet effet, sur les Juifs, par leurs administrateurs. Le jour même où cette taille fut décidée ?, Joselmann fut à Worms (c'est là peut-être que se réunirent les Juifs), parce que l'on proposait de nouveau d'expulser les Juifs. Un des seigneurs plaida en faveur du maintien des

<sup>1</sup> Sur tout cela, voir *Arue*, XIII, p. 78.

<sup>2</sup> Allusion à la bataille de Mühlberg, 1547, et à la captivité de l'électeur de Saxe. L'électeur de Brandebourg, au contraire, eut à sa cour un Juif, Lippold, qui jouit de toute sa faveur.

<sup>3</sup> Lehmann, II, 226.

<sup>4</sup> Grätz, IX, 316.

<sup>5</sup> Sur l'expulsion, voir Zunz, *Zeitschr. f. d. Gesch. d. J. u. N.*, p. 37, et Grätz, IX, p. 317.

<sup>6</sup> Campagne de l'automne 1544, suivie du traité de Crespy-en-Valois. Charles s'avance jusqu'à Château-Thierry. Voir Ranke, *Deutsche Gesch.*, IV, 222.

Juifs, ils étaient, du reste, tolérés, disait-il, en souvenir (de la passion du Christ). Le projet fut abandonné. Malgré cette résolution, l'électeur de Saxe et les villes de Landau et d'Esslingen chassent les Juifs.

28. — 1536-1536. Diète à Ratisbonne. Joselmann obtient de l'empereur Charles-Quint, en faveur des Juifs, des privilèges meilleurs que tous les précédents<sup>1</sup>. On les lui avait déjà promis antérieurement à Spire<sup>2</sup>, ils furent contresignés par les seigneurs. Les ducs de Saxe et de Hesse<sup>3</sup> avaient refusé de se soumettre aux résolutions de la diète, l'empereur dut leur faire la guerre<sup>4</sup>, il fit venir des troupes espagnoles, qui maltraitèrent d'abord les Juifs. Joselmann fit représenter à l'empereur, par le chancelier Gravella (?), qu'il était bien douloureux pour les Juifs d'être successivement malmenés par les Luthériens et les catholiques<sup>5</sup>; l'empereur fit donner des ordres sévères, et les Juifs ne furent plus inquiétés, malgré le grand mouvement de troupes qu'amena la guerre. Les Juifs dirent des prières à Francfort pour le succès de l'empereur, et finalement les deux souverains furent pris, en 1547. Les Juifs avaient d'ailleurs fait à l'armée impériale d'importants dons en subsistances.

29. — 1537 (1537). L'empereur envoie une armée de 20,000 hommes, sous le commandement du comte de Buren, contre la ville de Francfort, mais avec l'ordre de la ménager, si elle accepte ses conditions. La ville est prise<sup>6</sup>, et Joselmann, chargé par les Juifs, rachète la sûreté de leur vie et de leur fortune, au prix de 800 florins d'or. Les Juifs rentrèrent en partie dans cette dépense en achetant le butin fait à Feuchtwangen et Darmstadt<sup>7</sup>.

### *Fin du journal.*

Nous ajoutons quelques extraits et pièces qui se rapportent à Joselmann :

1<sup>o</sup> Une pièce de 1497 relative au séjour des Juifs à Obernai (n<sup>o</sup> 1) ;

2<sup>o</sup> Une pièce de 1524 relative au même sujet (n<sup>o</sup> 2) ;

<sup>1</sup> Texte dans Lehmann, II, 302, d'après le cartulaire du Palatinat, n<sup>o</sup> 93.

<sup>2</sup> A la diète de 1512 ou 1514.

<sup>3</sup> L'électeur de Saxe et le landgrave de Hesse (Jean-Frédéric et Philippe).

<sup>4</sup> C'est le commencement de la guerre de Smaltrade.

<sup>5</sup> Supplique dans Lehmann, II, 293.

<sup>6</sup> Le 29 décembre 1537, voir Kriegl, *Gesch. von Frankfurt a. M.*, p. 216.

<sup>7</sup> Darmstadt avait été prise d'assaut quelques jours avant l'entrée des troupes impériales à Francfort.

3<sup>e</sup> Les numéros 3, 4, 5, extraits de divers recueils des Archives : de Francfort, de Munich et de Carlsruhe.

On voit, par ces derniers extraits, que le Journal de Joselmann est loin de raconter tout ce que Joselmann a fait pour les Juifs.

La pièce n<sup>o</sup> 3 prouve que Joselmann est intervenu auprès de l'empereur Maximilien pour protéger les Juifs de Francfort contre les tentatives de Pfeffercorn. Leur situation était alors très délicate : presque chaque année, depuis 1514, le magistrat se demandait s'il voulait leur laisser le droit de domicile. Depuis Charles IV, les Juifs de Francfort étaient sous la juridiction absolue du magistrat, et celui-ci se montrait extrêmement jaloux de toute intervention étrangère dans les affaires qui les concernaient. Aussi durent-ils lui demander l'autorisation d'accepter la lettre patente obtenue par Joselmann contre Pfeffercorn, et le passage que nous reproduisons montre que le magistrat les engagea à ne pas l'accepter, s'il était possible.

Dans le n<sup>o</sup> 4, il est question des Juifs de Bavière<sup>1</sup>.

Le n<sup>o</sup> 5 parle d'une instance de Joselman contre le magistrat de Colmar.

#### 4. *Edit de l'empereur Maximilien concernant les Juifs d'Übernai.*

Fribourg, 22 octobre 1497.

Wir Maximilian von gots gnaden Römischer kunig, zu allen tzeiten uorer des reichs. zu Hungern, Bohemien, Croatien, etc. kunig, ertzherzog zu Österreich, herzog zu Burgundi, zu Brabant, zu Gheldern, etc. gräfe zu Flannern zu Tyrol etc. embielen vnsern vund des reichs lieben getrewen burgermeister vnd rate der stat Oberrn Elchenheim vnser genad unnd alles guet. Lieben getrewen, wir haben vnser kuniglichen camerprocurator, fiscall general vnd des reichs lieben Peter Volschen verordennt vnd dem macht vnd gewalt beuolhn vnd gegeben, auf vnser gebots brief, so wir an euch vund andern vnser und des reichs stett in vnser landtvogley im Elsass gelegen ausgeen lassen, juden an die ort vund ende da sy vormals gewest vnd gesessen sein, widerumb zu setzen vund euch demnach bey vermeydung vnser vund des reichs vogead vnd straffe vund darzu verbiesung der penen in den obbestimmbten vnsern ausgegangen gebots briefen begriffen ernstlich vnd wellen, Daz ir dieselben juden, so er euch hennennen vnd anzeigen wirdet, mitsamt iren hausrat, hab vnd gutern darauf on widderreht annernt vnd wie ander juden, so vormals bey euch gesessen sein, halhet vund bey iren freyheiten, die sy vonn weltonnd vnseru vorfabren am reiche Römischen keysern vund kunigen haben, blei-

<sup>1</sup> Voir Lehmann, II, p. 322.

ben lasset, handthabet, schutzet vnd schirmet vnd da wider nit dringet noch beswert noch des yemands andern zuthundt gestattet, noch hier inne verziehet, dadurch nit no<sup>t</sup> werde, mit den obbestimhten pennen, straffen vund pussen wider euch furzunemen vund zuhandh<sup>l</sup>en; daran tut ir vnser ernstliche meynung, Geben zu Freyburg im Breysgew am zweihundzwentzigsten des monats October nach Cristi geburde vierzehen hundert vnd im siebend newntzigsten (1497), vnser reiche des romischen im zwölften vund des Hungerschen im achten jaren.

Ad mandatum dni. regis, manu propria.

(Arch. municip. d'Ornetai, annuaire 2, n<sup>o</sup> 26. Copie.)

2. *Lettre du Bailli de Basse-Alsace en faveur des Juifs d'Ornetai.*

Vendredi apres Jubilate 1521.

Wir Hanns Jacob freyherr zu Morsperg undt Belfort, Romischer koyserlicher Majestat unsers allergnadigsten herren landtvogt in untern Elsass etc. bekennen undt thun khundt maniglichen mit dissem brieff, nachdem sich langwirige spenn undt Irrung zwischen der gemeinen Jutescheit aben einem; vnd ein chrsamen rath undt gemeiner statt Ober Ehenheim andersteils schwebendt gewesen inhalt ihrer eingelegten schriftten, clagden wie vorhanden, hierinn umb die lange willen zu melten unnuthig, welcher irrthum undt spenne wir beyde parteyen nach vielfaltiger underhandlung volgender massen mit ihrer beyerselts gutem wissen undt willen vertragen und vereinahrt haben: erstlichen sollen die juden allein uff den markh und jahrmarkhtagen gen Ober Ehenheim zu wandeln macht haben, doch mit diss bescheidenheit dass sie zu jeder mahlen, als oft einer oder ein judin die morgttäg brauchen wurde — davon sechs pfennig Strashurger ohn die ort, denen bestimbt zu geben, schuldig seyen, undt in alle weeg über nacht in der statt nit pleiben; es mag auch judt oder judin, so oft ihnen dass gelegen undt ihr notdurff erfordert, den durchwandel zu Ober Ehenheim bruchen und nicht zit handeln, und davon, so es nit morek tag were, geben zween pfennig Strassburg.

Velters<sup>1</sup> ist abgeredt, dass kein judt oder judin, so den markht oder den durchwandel wie obengezeigt brauchen, in der statt Ober-Ehenheim kein gelts auf wucher bintlyhen sollen; so aber ein burger oder burgerin von einem juden oder judin entlehnen woll, mag sie das uff vahreude und kein verschreibung noch ligende pfandler thun; doch soll ihnen der fudt oder judin, so gelt daruff liehen wurden, denselbig ein zihl setzen und bestimmen, undt so der dieselbigen pfanden in gemelter zeit nit entledigen oder lösen würde, so soll dasselbig pfandte dem jud oder judin verfallen sin; es soll auch kein judt oder judin in keines burgers oder burgerin

<sup>1</sup> Weiteres.

hauss gehen, es were<sup>1</sup> dan, dass der von denselbig erfordert wurde : wo aber ein burger oder burgerin ihres eigenen willens zu judt oder judin in der ort gesessen gieng und etwas wie vor diessen entscheide entlehne würde, soll das auch wie hievor keinen theil heissen (?) oder abgeschnitten sein, doch soll kein judt oder judin keinen pact. verstaundt oder abrede mit keinem burger oder burgerin in gedachter statt Ober Ehnheim uff wucher gold zu lichen furnehmen, durch sich selbs oder jemandt anders thun lassen : wo sich aber findt dem zuwider gehandelt, so soll der jud oder judin seinen wucher verlohren haben, darzu einen ehrsamem rath gemelter statt Ober Ehnheim einen guldin zu abtrag zu geben verfallen seyn. Sie sollen auch ihre ring oder zeichen, es sey jud oder judin, so in alt gemelter statt Ober Ehnheim, wie vorsteht wandlen wurden, bey ihnen tragen, dabey man sie erkennen mag. Undt sollen auch hiermit all ansprechen wie die juden das in ihren elagen mündlich oder schriftlich inbracht, es seyen schaden, costen, glandts bruch, irrungen und alles das bis uff disen tag dato diss brieffs beschehen, gantz und gar todt undt ab seyn undt sich deren kein theil hienach nimer behelffen noch gebrauchen weder durch sich selbs noch jemandt anders, von ihr entwegen in khein weiss noch weeg jetz oder in kunfftig zeit ; solche abredt undt vertrag haben beyde obgemelte partyen mit gutem wisen undt willen angenommen und den also in allen und jeden artickeln getrenlich ungefähr zu geleben und nachzukommen zugesagt undt versprochen ; des zu wahren urkhundt haben wir obgenander landivogt unser angehoeren insiegel an dieser vertragsbrieff zween gleichlautendt thun hencken und je dentheil einen ubergeben ; uff freytag nach den sonntag jubilate, als man nach Christi unsers lichen herrn geburth zahlt 1513 jarh<sup>2</sup>.

(Arch. municip. d'Obernai, armoire 2, n° 43.)

### 3. Joselmann et les Juifs de Francfort en 1513.

Als der judden hohe meister, so in Keyserlichem hoff ligel<sup>3</sup>, ein privilegium erlangt, darin gemelt wirt die judden in keyserlicher maiestat schirm sin sollen und fur Pfefferkorn zu beschirmen etc. wie die werbung geluth hat gelautet hat, welche privilegium sie ons willen eints erbaren rats nit annehmen wollen.

Ratschlagungs protocol de 1513 folio 206 (sexta in die sancti Martini : Den juden sagen, nichts von keyserlicher maiestat onzunehmen, das widder des rats oberkeit sy ; denn wo das geschee, werde der rat sie nit vngestraft zulassen.

[Bürgermeisterbuch de la ville de Francfort, 1513, f. 20.]

<sup>1</sup> Were.

<sup>2</sup> La copie a été authentiquée autrefois par l'archiviste M. Eggs ; cependant il serait bon de la comparer avec l'original. La pièce se trouve par extraits dans *Revue*, XIII, n° 25.

<sup>3</sup> Joselmann.

4. *Joselmann et les Juifs de Bavière. (Analyse).*

1<sup>er</sup> juillet 1551.

Josel, chef des Juifs d'Allemagne (als gemeiner Jüdischait Bevelhaber in Teutschland), après avoir obtenu la cessation des poursuites contre quatre Juifs emprisonnés, savoir les frères Isak et Hayum, « am Hof bei Regensburg », Abraham Goltzschmid de Cracovie, et Simon Putze, de Hag, prend les engagements suivants au nom des Juifs :

1<sup>o</sup> Aucun Juif ne demeurera plus et ne viendra plus de passage dans les duchés de la Bavière supérieure et inférieure.

2<sup>o</sup> Toute instance des Juifs contre des sujets de ces deux pays sera faite par des procureurs chrétiens.

3<sup>o</sup> Dans le cas seul de nécessité absolue, des Juifs pourront traverser le dit pays, mais sans y séjourner, et seulement avec un sauf-conduit où leur itinéraire sera décrit avec précision.

4. Les Juifs, même établis en dehors desdits duchés, ne feront aucune affaire avec les gens des duchés.

5. Tous les privilèges ecclésiastiques et civils obtenus par les Juifs et qui seraient contraires à la présente convention seront annulés.

*Signé :* « Wilhelm Pocklin zu Pocklinsau, Kaiserlicher Hofmarschall. »

Donné à Munich, mercredi après Petri et Pauli apostolorum, le 1<sup>er</sup> jour du mois de juin.

Accompagné d'une attestation du serment fait, à ce sujet, le 3 septembre 1551, par « Josel der son Gerson, welcher genent wirt Joselman Rosheim. »

(Allgemeines Reichsarchiv à München, Regeste, Juden in Bayern, fasc. II.)

5. *Joselmann contre la ville de Colmar.*

1541-1550.

Eodem etiam producta sunt privilegia in causa Ioszele juden contra Colmar, ubi petitum (?)<sup>1</sup> illis non liceisse der jüdischeit den zugang, wandel vnd handel in die statt Colmar zu den jar vnd wochenmerkten vnd den pasz zu irer notturfft abzusticken [verhindern] vnd das sy an dem allen vnrads gethan, derothalben solche angemasszte ver hinderung vnd versperrung abzustellen, cum intimatiõe<sup>2</sup> nachtheil vnd schaden<sup>3</sup>.

(Pffilzer Kopialbuch, à Carlsruhe, f<sup>o</sup> 155.

<sup>1</sup> Illisible.

<sup>2</sup> Dito.

<sup>3</sup> Cela veut probablement dire que la ville de Colmar doit indemniser les Juifs des dommages subis.